

Menstruasyon Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Menstrual Attitude Questionnaire: Validity and Reliability Study

Dr. Özen KULAKAÇ,^a
Dr. Selma ÖNCEL,^a
Dr. Mehmet Ziya FIRAT,^b
Arzu AKCAN^a

^aAkdeniz Üniversitesi
Antalya Sağlık Yüksekokulu,
^bZooteknik Bölümü,
Biyometri-Genetik AD,
Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi,
ANTALYA

Geliş Tarihi/Received: 01.05.2008
Kabul Tarihi/Accepted: 25.09.2008

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Selma ÖNCEL
Akdeniz Üniversitesi
Antalya Sağlık Yüksekokulu,
ANTALYA
oselma@akdeniz.edu.tr

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı Brooks-Gunn ve Ruble (1980) tarafından geliştirilen Menstruasyon Tutum Ölçeği (MTÖ)'nin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirliğini test etmektir. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma metodolojik olarak geliştirilmiştir. Araştırmada ölçek sahibinden, kurumdan yazılı, öğrencilerden ise sözlü onay alınmıştır. Çalışmanın örneklemini Akdeniz Üniversitesinin 534 kız öğrencisi oluşturmuştur. Veriler 33 maddeden oluşan MTÖ kullanılarak toplanmıştır. Ölçeğin 5 alt ölçeği vardır. Bu alt ölçekler ve madde sayıları şöyledir: 1. Güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon (12 madde), 2. Rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon (6 madde), 3. Doğal bir olgu olarak menstruasyon (5 madde), 4. Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme (5 madde) ve 5. Menstruasyonun etkilerini inkar (7 madde). Ölçek Likert tipinde olup 1-7 arasında değerlendirilmektedir. Özgün ölçeğin güvenilirlik katsayısı .95-.97 arasında değişmektedir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdellikler, madde toplam puan korelasyonu, Cronbach alfa katsayısı, Pearson momentler çarpımı korelasyonu ve doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis) kullanılmıştır. MTÖ'nin faktör yapısı Temel Bileşenler Tekniği ve Ortogonal Varimax Rotasyonu analizi ile belirlenmiştir. **Bulgular:** Ölçeğin dil geçerliği çalışmasında uzmanlar tarafından çeviri ve geri çeviri yapılmıştır. İçerik geçerliği için yedi uzmandan görüş alınmış, uzman puanlarının uyumlu olduğu (W: .190, p= .084) görülmüştür. Zamana göre değişmezlik test-tekrar test yöntemi ile analiz edilmiş, test-tekrar test korelasyonlarının tamamı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p= .000). MTÖ'nin iç ölçüt geçerliği güvenilirlik katsayısının .79 olduğu saptanmış, alt ölçeklerde bu değerler .42-.73 arasında değiştiği belirlenmiştir. Madde analizinde 28 maddenin madde-toplam puan korelasyonları .20 ve üzerinde bulunmuştur. Yapılan analizde madde-toplam puan korelasyonları .20'nin altında olan beş maddenin ölçekte kalmasına karar verilmiştir. Temel Bileşenler Analizinden MTÖ'nin alt ölçek sıralaması orijinal ölçekte olduğu gibi olmasa da, yapısının orijinal ölçeğin yapısıyla büyük benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Üç madde farklı alt ölçeklerde yer alırken, faktör yükleri 0.40'ın altında olan iki madde ölçekten çıkarılmış, ölçekteki madde sayısı 31'e inmiştir. **Sonuç:** Çalışmada MTÖ'nin Türk üniversite öğrencilerinde menstruasyona ilişkin tutumları ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu saptanmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalar için, MTÖ'nin farklı sosyo-demografik özelliklere sahip gruplarda uygulanması ve bu gruplardaki geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geçerlik, güvenilirlik, menstruasyon, tutum

ABSTRACT Objective: The objective of this study is to evaluate the validity and reliability of the Menstrual Attitude Questionnaire (MAQ) developed by Brooks-Gunn and Ruble (1980) in Turkey. **Material and Methods:** This is a methodological study. Written consent was obtained from the owner of the scale, the institution and oral consent was obtained from students. The study sample was composed of 534 female students at Akdeniz University. The data were collected using the 33-item MAQ. The MAQ have five factors. The factors and the number of items are: 1) menstruation as a debilitating event (12 items), 2) menstruation as a bothersome event (6 items), 3) menstruation as a natural event (5 items), 4) anticipation and prediction of the onset of menstruation (5 items), and 5) denial of any effects of menstruation (7 items). The MAQ is a likert type scale and has seven rating scales. The internal consistency coefficient of the original scale was changed between .95 and .97. Percentage, item to total score correlation, Cronbach alpha coefficient, test-retest and Varimax Rotation Factor Analysis methods were used in the analysis of the data. **Results:** The scale was translated into Turkish and re-translated into English by specialists. For the content validity, opinions of seven experts were obtained and the scores of the experts found to be consistent with each other (W: .190, p= .084). The test-retest reliability coefficients were found to be statistically significant (p=.000). The internal consistency reliability coefficient was 0.79 for the total MAQ and varied between 0.44 and 0.73 for the subscales. As a result of the item analysis, five items correlation coefficients were found below .20. Further analysis showed that excluding these items did not have any significant effect on internal consistency reliability coefficient of MAQ and were decided to be kept in the scale. According to confirmatory factor analysis, the structure of Turkish version of MAQ was found in great resemblance with the original MAQ except placement of the subscales. While three items took part in different subscales, two items with factor loadings rated below .40 were excluded from the scale. The item number of Turkish version of MAQ has gone down to 31. **Conclusion:** In this study the MAQ was found to be a valid and reliable tool for measuring Turkish university students' attitudes about menstruation. It is recommended that in future studies the MAQ be administered in groups with different gender and sociodemographic characteristics to test its validity and reliability in these groups.

Key Words: Menstruation, attitude, reproducibility of results

Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst 2008;18(6):347-56

Menstruasyon neredeyse tüm kadınlar tarafından deneyimlenen, evrensel bir olgu olmasına karşın, hala üzerinde açıkça konuşulmamakta ve az anlaşılan bir kadın yaşantısı olmaya devam etmektedir. Menstrual siklusla ilgili araştırmalar bu alanda kültürel inanışların önemli rol oynadığına dikkat çekmektedir. “*Sessizlik*” ve “*gizlilik*” hatta neredeyse “*görünmezlik*”, 20. yüzyılın ortalarına kadar menstruasyonu çevreleyen temel kavramlar olmuştur.^{1,2} Ancak başta Batı kültürü olmak üzere menstruasyon artık gizli-saklı olması gereken bir beden fonksiyonu olmaktan çıkmış, menstruasyonla ilgili ürünler market raflarında yerini almaya başlamıştır.

Her ne kadar açıkça konuşulmaya başlansa da, menstruasyona ilişkin *negatif* ya da *pozitif* kültürel öğeler, menstruasyona ilişkin tutumlar üzerinde etkili olmaya devam etmektedir.³⁻⁵ Kültür bunu kadınlara kabul edilebilir özellikte kadın vücudu ve fonksiyonları konusunda sürekli mesajlar vererek (*istenmeyen tüylerin alınması, kokulardan arınması, hatta menstruasyon sırasında nasıl hissettikleri vb.*) yapmaktadır.^{3,4} Kişilerin menarş ve menstruasyona ilişkin bilgileri onların bu olaya gösterdikleri tepkileri belirler.⁵ Çalışmalar kadında bu dönemde ortaya çıkan fizyolojik ya da psikolojik belirtilerin algılanması ve şiddeti üzerinde, menstruasyonun negatif ya da pozitif algılanmasının etkili olduğuna işaret etmektedir.⁶⁻⁸ Yine pek çok araştırmada menstruasyona ilişkin tutum ile cinsiyet rolleri, beden imajı, benlik saygısı ve cinsel tutumlar arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir.⁹⁻¹²

Menstruasyona ilişkin biyolojik ve sosyokültürel temelli söylemlere karşı kadınların tutumlarını açıklaştırmak giderek önem kazanmıştır. Bu gereksinimden yola çıkarak, özgün adı “The Menstrual Attitude Questionnaire-(MAQ)” olan Menstruasyon Tutum Ölçeği (MTÖ), Brooks-Gunn ve Ruble tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, menstruasyona ilişkin tutumların çok yönlü olduğu, negatif olduğu kadar pozitif tutumların da olabileceği, menstruasyon öncesi ya da sırasındaki fizyolojik, duygusal belirtilere ilişkin beklentilerin, bu dönemde gösterilen davranışlarda etkili olabileceği görüşünden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Li-

se ve üniversite öğrencilerine uygulanarak geliştirilen MTÖ, bireylerin kendi kendilerine yanıtlayabilecekleri, uygulanışı kolay, menstruasyona ilişkin olumlu ve olumsuz yönleri ölçmeye yönelik, 33 maddeden oluşan bir ölçektir. Brooks-Gunn ve Ruble (1980) tarafından, MTÖ’nün ABD’de farklı zamanlarda farklı üniversite öğrencileri ve farklı cinsiyetlerdeki örneklemelere uygulanması sonucunda her bir faktör için ölçeğin geçerlik katsayısı yüksek bulunmuş olup, .95 ve .97 arasında değişmektedir.³

MTÖ pek çok ülkede kullanılmış, birçok dile ve kültüre uyarlaması yapılmıştır.¹³⁻¹⁵ Bramwel ve ark. (2002) ölçeği İngiliz ve Bengal örnekleminde uygulayarak açıklayıcı ve onaylayıcı analizini (exploratory and confirmatory analysis) yapmışlardır. Bu çalışmada MTÖ’nin Bengal örnekleminde daha fazla olmak üzere, her iki örnekleminde de uygulanabilirliğinin sınırlı olduğu bulunmuştur (comparative fit index: İngiliz örnekleminde .52, Bengal örnekleminde .21).¹³ Chandra ve Chaturvedi (1992) Hindistan örnekleminde yaptığı çalışmada MTÖ’nin ancak bazı maddeleri çıkarıldıktan sonra uygulanabileceğini göstermişlerdir.¹⁶ Lu (2001) MTÖ’nün Çin örnekleminde geçerlik ve güvenilirliğini çalışmıştır. Bu çalışmada ölçeğin cronbach’s alfa değeri orijinaline yakın olarak .93 bulunmuştur.¹⁴ Tang ve ark. (2003) MTÖ’ni Çinli öğrencilerde Çin kültürüne uygun 14 maddeyi de MTÖ’ne ekleyerek kullanmışlardır. Araştırmacılar MTÖ’nin beş alt ölçeğini iki ana alt ölçek altında (negatif bir olgu olarak menstruasyon ve doğal bir olgu olarak menstruasyon) toplamışlardır. Bu çalışmada, alt ölçeklerin Çin örnekleminde iç güvenilirlik alfa katsayısı sırasıyla .76 ve .57’dir.¹³ Chou ve ark. (2008) Tayvanlı kadın çalışanların menstruasyona ilişkin tutumunun belirleyicilerini ve zihinsel engelli olup kurumlarda bakılan kadınların bakımına olan etkisini çalışmıştır.¹⁷ Aubeeluck ve Maguire (2002) MTÖ’ni, menstrual tutuma ilişkin bir başka ölçekle -*Menstrual Hoşlanma Ölçeği [Menstrual Joy Questionnaire-(MJQ)]* - karşılaştırmak amacıyla kullanmışlardır.¹⁸

Türkiye’de menstruasyona ilişkin yapılan araştırmaların tarihi oldukça yenidir. Ayrıca, yapılan çalışmaların içeriğini daha çok menstruasyon düzeni, menarş (menarşa hazırlık ve ilk menstluas-

yonu ilişkin duygular), menstruasyon sırasında kullanılan pedlerin özellikleri ve hijyen konuları oluşturmaktadır.^{8,19-21} Menstruasyona ilişkin tutum ve davranışları belirlemeye yönelik çalışmaların ise tutuma ilişkin birkaç özellik ile sınırlı olduğu görülmektedir.^{5,20,22} Ulaşılabilen literatürde Türkiye’de menstrual tutuma ilişkin ölçek kullanılarak yapılan çalışmaya rastlanmamıştır.

Ülkemizde son yıllarda birey, aile ve toplum sağlığı ile ilgili tutum ve davranışları değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçeklerin kullanımı giderek yaygınlaşmıştır. Kullanılan bu ölçeklerin büyük çoğunluğu farklı kültürlerde geliştirilmiş olup ülkeye uyarlanmaktadır.²³ Uluslararası yayınlarda yeterince tanınan ve üzerinde bilgi birikimi bulunan bir ölçeği Türkçeye kazandırarak kullanmak, araştırmacının yeni bir ölçek hazırlamakla geçireceği süreyi kısaltarak, alanındaki kuramsal ve uygulamalı çalışmalara ayıracığı zamanı artırmakta ve araştırmacıya iletişim kolaylığı ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamaktadır.^{23,24} Menstruasyona ilişkin tutumların bilinmesi bize kadınların menstruasyona ilişkin durumlarla nasıl baş ettiklerini ve menstruasyona ilişkin kadınların tutumlarını anlama ve açıklama olanağı tanıyacaktır. Bunun yanı sıra uluslararası kullanım özelliğine sahip bir ölçeğin kullanılması, menstruasyona ilişkin tutumların Türkiye içindeki çalışmalarla olduğu kadar, yurt dışındaki benzer çalışmalarla da karşılaştırma olanağı sağlaması nedeni ile önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada MTÖ’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçeye kazandırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma MTÖ’nin Türkiye’deki geçerlik ve güvenilirliğini test etmek üzere metodolojik olarak, 2007 yılı bahar döneminde yapılmıştır. Çalışmada kız üniversite öğrencilerinde ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir.

ÖRNEKLEM

Çalışmanın örneklemini, araştırmaya katılmayı kabul eden Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinden, toplam 534 kız öğrenci oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü ölçek madde sayısının (33) yaklaşık 16 katıdır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmanın verileri, katılımcıların yaş, menarş yaşı, menstruasyon sıklığı, düzeni ve süresi, ekonomik durumu, menarş öncesi menstruasyon konusunda bilgi alma durumları ve bilgi kaynağını belirlemeye yönelik sekiz sorudan oluşan bir soru formu ile MTÖ kullanılarak toplanmıştır.

MTÖ, 33 maddeden ve beş alt ölçekten oluşan bir ölçektir (Tablo 1). Alt ölçekler ve madde sayıları şöyledir:

1. Güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon, 12 madde;
2. Rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon, 6 madde;
3. Doğal bir olgu olarak menstruasyon, 5 madde;
4. Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme, 5 madde ve
5. Menstruasyonun etkilerini inkar, 7 madde.

MTÖ’de I. alt ölçekte yer alan 9 no’lu madde aynı zamanda IV. alt ölçekte ve II. alt ölçekte yer alan 18 no’lu madde, aynı zamanda III. alt ölçekte yer almaktadır (tekrar eden bu iki madde nedeni ile madde sayısı Tablo 1’de 35 gibi görünmektedir). Bu maddelere ölçekte ilk bulunduğu alt ölçekteki sırasına göre numara verilmiştir.

MTÖ, menstruasyona ilişkin olumsuz yönlerin yanı sıra olumlu yönleri de ölçtüğü için ölçekte bazı maddeler olumsuz iken diğerleri olumludur. Tablo 1’de belirtildiği gibi 2,3,5,8,9,11,12,13,15,16,17,23,24,26,27,29,31 no’lu maddeler olumsuz olup, bu maddelere katılımcıların verdiği yanıtlar tersine kodlanarak ölçümde uyum sağlanmıştır. Yazarla e-mail yoluyla yapılan görüşmede, V. alt ölçekte yer alan maddelerden düşük düzeyde ‘inkar’ ifade edenlerin olumlu ya da olumsuz olarak kodlanabileceği ya da arzu edilirse ölçekten ayrı olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir. Bunun üzerine (araştırmacılara göre) düşük düzeyde “inkar” ifade eden maddeler (28,30,32,33), yine yazarla görüşülerek olumlu olarak kodlanmış ve değerlendirilmiştir.

Orijinal ölçekteki 7’li likert tipi değerlendirme formu -Türkçe’ye uyarlanmasındaki güçlük nedeni ile- Türkçe formda 1-5 arasında değişen 5’li değerlendirme formuna (1. Kesinlikle katılmıyo-

TABLO 1: Menstruasyon tutum ölçeği.

No	Alt Ölçekler ve Maddeler
I. Güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon(12 madde),	
1	Bir kadının spordaki performansı aybaşı dönemlerinden olumsuz etkilenmez.
2 ^b	Aybaşı sırasında kadınlar, normalde olduğundan daha yorgun olurlar.
3 ^b	Aybaşı olduğum zaman arkadaşlarımdan daha fazla ilgi beklerim.
4	Normalde aybaşı sırasındaki bedensel değişiklikler, diğer zamanlardaki bedensel değişikliklerden daha fazla değil.
5 ^b	Aybaşı spordaki performansımı olumsuz etkileyebilir.
6	Aybaşı sırasında kendimi, diğer zamanlarda olduğu kadar formda hissedirim.
7	Aybaşılarımla günlük uğraşlarımı kesintiye uğratmasına izin vermem.
8 ^b	Aybaşı sırasında bazı aktivitelerden kaçınmak akıllıca bir davranış olur.
9 ^{a,b}	Aybaşı dönemi ve öncesinde, ayın diğer günlerine göre çok daha kolay sinirlenirim
10	Aybaşı olmamın, zihinsel faaliyet gerektiren sorumluluklarımı yerine getirmemde aksi/olumsuz etkisi olduğuna inanmıyorum.
11 ^b	Diğer zamanlar ile karşılaştığımda, aybaşı döneminde kendimden çok fazla bir şey beklemem gerektiğini fark ettim.
12 ^b	Kadınlar aybaşı döneminde iyi performans gösteremeyebilecekleri gerçeğini kabul etmelidir
II. Rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon (6 madde)	
13 ^b	Aybaşı dönemi, benim katlanmak zorunda olduğum bir durumdur.
14	Bir şekilde aybaşı dönemlerimden hoşlanıyorum.
15 ^b	Erkekler aybaşı olmadıkları için gerçekten şanslılar.
16 ^b	Umarım bir gün, tüm aybaşı döneminin birkaç dakikada bitmesi mümkün olur.
17 ^a	Aybaşı olmamın tek iyi yanı, gebe olmadığımı göstermesidir
18 ^a	Aybaşı dönemi bedenimle devamlı iletişimde olmamı sağlar
III. Doğal bir olgu olarak menstruasyon (5 madde)	
19	Aybaşı, kadınlığın düzenli aralıklarla onaylanmasıdır
20	Aybaşı olmak kadınların kendi vücutlarının daha fazla farkında olmalarını sağlar
18 ^a	Aybaşı dönemi bedenimle devamlı iletişimde olmamı sağlar
21	Aybaşı, tüm yaşamda var olan düzenin açık bir örneğidir
22	Her ay tekrarlayan aybaşı kanaması, kadının sağlıklı olduğunun dışardan da gözlenebilen bir göstergesidir.
IV. Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme (5 madde)	
23 ^b	Memelerde hassasiyet, sırt ağrısı, kramplar ya da diğer fiziksel belirtilerden aybaşımın yaklaştığını söyleyebilirim.
24 ^b	Daha önceki duygusal değişiklik tecrübelerimden, aybaşımın başlayacağını tahmin etmeyi öğrendim.
25	Aybaşı döneminde, duygusal durumumda çok belirgin değişiklikler olmaz.
9 ^a	Aybaşı dönemi ve öncesinde, ayın diğer günlerine göre çok daha kolay sinirlenirim
26 ^b	Kadınların çoğunun kilosu aybaşından hemen önce ya da aybaşı sırasında artış gösterir.
V. Menstruasyonun etkilerini inkar (7 madde).	
27 ^b	Kadının çevresindekiler, aybaşı sırasında ya da öncesinde, kadındaki olası çabuk değişimlere karşı toleranslı olmalıdır.
28	Aybaşı ağrıları, ancak kadın onları önemerse rahatsız edici olur.
29 ^b	Huzursuzluğunu, yaklaşan aybaşı dönemine bağlayan kadın sinir hastasıdır
30	Aybaşı dönemimin bedensel etkilerini nadiren fark ederim.
31 ^b	Aybaşı olmaya bağlı moral bozukluğundan yakınan kadın, bunu yalnızca mazeret olarak kullanıyordu.
32	Aybaşı öncesi hissedilen gerginlik ve huzursuzluk, bütünüyle kadının düşüncesinde olan bir şeydir.
33	Pek çok kadın aybaşının küçük bedensel etkilerini abartıyor.

^a Bu maddeler orijinal ölçekte iki alt ölçekte yer almaktadır.

^b Ölçekteki negatif yüklü maddeleri işaret etmektedir (Brooks-Gunn J, Ruble D (1980) The Menstrual Attitude Questionnaire. Psychosomatic Medicine 42(5):503-12.)

rum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum) dönüştürülmüştür. MTÖ'de maddelerden, alt gruplardan ya da ölçeğin tümünden alınan puanların ortalamasının yüksek olması, menstruasyona ilişkin tutumun "olumlu" olduğunu göstermektedir.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Öncelikle ölçeği geliştiren Brooks-Gunn ve Ruble (1980) ile e-mail yoluyla yazılı iletişim kurulmuş ve ölçeğin Türkçeye uyarlanması için kaynak göstermek koşulu ile izin alınmıştır. Araştırmada uygulama yapılacak kurumlardan gerekli izinler

alındıktan sonra verilerin toplanması aşamasına geçmiştir. Soru formları uygulanmadan önce araştırmacılar kendini tanıtmış, katılımcılara araştırmacının amacı ve süresi konusunda bilgi vermiştir. Öğrencilere katılımın gönüllü olacağı ve isterlerse çalışmadan ayrılabilirler söylenecektir. Soru formlarına isimlerini yazma zorunluluğunun olmadığı, bilgilerin güvenli bir şekilde saklanacağı ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağı konusunda güvence verilmiştir. Katılımcıların sözlü onayı alınmıştır. Soru formu öğrencilere tek tek sınıflarda verilmiş, kendilerinin okuyarak yanıtlamaları beklenmiştir. Her bir soru formunun doldurulması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Veriler SPSS 13 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri için aşağıdaki hesaplamalar yapılmıştır:

1. Geçerlik

a. Dil geçerliği

b. İçerik geçerliği: Uzman görüşüne başvurulmuş ve Kendall iyi uyum analizi yapılmıştır.

c. Yapı geçerliği: Doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis) kullanılmıştır. MTÖ'nin faktör yapısı temel bileşenler tekniği ve ortogonal varimax rotasyonu analizi ile belirlenmiştir.

2. Güvenirlik

a. Zamana göre değişmezlik (test-tekrar test yöntemi): Pearson momentler çarpımı korelasyonu tekniği kullanılarak saptanmıştır.

b. İç tutarlık: Cronbach alfa katsayısı ve madde-toplam puan korelasyonu analizleri ile hesaplanmıştır.

BULGULAR

SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları 17-28 arasında olup %53.5'inin 21 yaş ve üzerinde olduğu (20.8 ± 1.84) belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu (%97.5) ekonomik durumlarını "iyi-orta" olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların ortalama menarş yaşı $13.4 (\pm 1.37)$, ortalama menstruasyon süresi 5.34

(± 1.36) gün olup, %85.4'ü menstruasyonlarının "düzenli" olduğunu belirtmektedir. Menarş öncesinde eğitim aldıklarını ifade eden öğrencilerin oranı %80.9 olup, en sık belirtilen bilgi kaynakları sırasıyla anne/abla, okul, arkadaşlar ve medyadır.

MTÖ TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Öğrencilerin MTÖ'de yer alan 33 maddeye verdikleri yanıtların puan ortalamalarının $2.46-3.67$ arasında değiştiği saptanmıştır (Tablo 2). Öğrencilerin genel puan ortalamasına bakılarak ($X = 2.89$) menstruasyona ilişkin tutumlarının pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir. Orijinal ölçekle benzer şekilde "doğal bir olgu olarak menstruasyon" alt ölçeği 3.67 ile en yüksek, "menstruasyonun etkilerini inkar" alt ölçeği ise 2.46 ile en düşük puan ortalamasına sahiptir. Bu bulguya göre araştırmaya katılan öğrenciler menstruasyonu kadın yaşamının olağan bir fonksiyonu olarak görmekte ve menstruasyonu her ay kadınlığın onaylanması olarak kabul etmektedir.

DİL GEÇERLİĞİ

MTÖ, araştırmacıların ikisi (Ö.K. ve S.Ö.) ve bir İngiliz Dil Bilimci tarafından ayrı ayrı Türkçeye çevrildikten sonra, yine araştırmacılar tarafından tek bir ölçek haline getirilmiştir. Türkçeye çevrilen ölçeğin Türkiye'de yaşayan ve Türk kültürünü tanıyan bir uzman tarafından İngilizceye geri çevirisi yapılmıştır. Dil geçerliği sağlanan ölçek, 30 üniversite öğrencisine, ölçek maddelerindeki ifadelerin anlaşılır olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanmıştır. Ön uygulama yapılan grubun verileri araştırma kapsamına alınmamıştır.

TABLO 2: Menstruasyon tutum ölçeği ve alt ölçeklerinin ortalama, standart sapma ve iç tutarlık güvenilirlik katsayıları (n= 534).

Alt Ölçekler	$\bar{X}$	Sd	Cronbach Alfa
Güçsüz bırakan bir olgu	2.64	0.50	0.68
Rahatsız edici bir olgu	2.66	0.76	0.61
Doğal bir olgu	3.67	0.64	0.60
Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme	2.48	0.54	0.42
Menstruasyonun etkilerini inkar	2.46	0.65	0.73
Ölçek genel toplam	2.89	0.23	0.79

İÇERİK GEÇERLİĞİ

Türkçeleştirilen form içerik/kapsam geçerliği sağlamak amacıyla kadın sağlığı ve halk sağlığı konularında uzman yedi kişinin görüşüne sunulmuştur. Ölçek maddeleri uzmanlar tarafından 1 (en kötü) ve 7 (en iyi) arasında değerlendirilmiş ve önerileri alınmıştır. Uzmanlar arasındaki görüş farklılıkları Kendall iyi uyum katsayısıyla incelenmiş ve uzmanların ölçek maddelerine verdikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (W: .190, p= .084).

GÜVENİRLİK

Zamana Göre Değişmezlik

Test-tekrar test güvenirliliği için ölçek 53 katılımcıya 15 gün ara ile tekrar uygulanmıştır. Deneklerin her iki uygulamadan aldıkları puanlar arasındaki ilişki Pearson-momentler-çarpımı-korelasyon katsayısının hesaplanmasıyla saptanmıştır. Tablo 3'te görüldüğü gibi MTÖ'nin alt ölçekleri için bulunan korelasyon katsayıları 0.273-0.712 arasında değişmekte olup, hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ile test-tekrar test korelasyonlarının tamamı istatistiksel olarak anlamlıdır.

İç Tutarlık

MTÖ ve alt ölçeklerin iç tutarlık güvenirlilik katsayısı (Cronbach alfa) ve madde toplam puan korelasyonu ile değerlendirilmiştir. İç tutarlık güvenirlilik katsayısına ilişkin bu değerler Tablo 2'de verilmiştir. Cronbach alfa değeri ölçeğin tamamı için 0.79'dur. MTÖ'nin alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayısı 4. alt ölçek hariç, 0.60-0.73 arasında

değişmektedir. 4. alt ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ise 0.42'dir.

MTÖ'nin her bir alt ölçeğinden elde edilen madde-toplam puan korelasyonu katsayılarının ise 0.44-0.78 arasında dağılım gösterdiği ve istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı olduğu bulunmuştur (p= .000) (Tablo 4). MTÖ'nin madde ve ölçek toplam puanı arasındaki korelasyon analizleri incelendiğinde ise, 33 maddenin 25'inde madde-toplam puan korelasyonlarının 0.30 ve üzerinde, üçünde ise 0.20 ve üzerinde olduğu görülmüştür. MTÖ'nde 0.20'nin altında madde-toplam puan korelasyonuna sahip beş maddenin (10., 17., 18., 22. ve 26. maddeler) silinmesinin ölçeğin alfa katsayısında belirgin bir yükselmeye neden olmadığı saptanmıştır. MTÖ'de, madde-toplam puan korelasyonu negatif olan madde ise bulunmamaktadır.

FAKTÖR YAPISI GEÇERLİĞİ

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla Temel bileşenler analizi ve varimax rotasyon yöntemi kullanılmıştır. Yapılan scree test (faktör sayısını belirlemeye yarayan görsel bir test) sonucu, alt ölçek sayısının orijinal ölçekte olduğu gibi beş ile sınırlandırılmasının uygun olduğunu göstermiştir. Alt ölçek sayısı beş ile sınırlandırılarak gerçekleştirilen analiz sonucunda, elde edilen her bir alt ölçeğin öz değerinin 1'den büyük olduğu saptanmıştır. Elde edilen alt ölçeklerde yer alan maddelerin faktör yükleri büyükten küçüğe sıralanmış faktör yükleri 0.40'ın altında olan iki madde (*10. madde -Aybaşı olmamanın, zihinsel faaliyet gerektiren sorumluluklarımı yerine getirmemde aksi/olumsuz etkisi olduğuna inanmıyorum* ve *11. madde -Diğer zamanlar ile karşılaştığımda, aybaşı döneminde kendimden çok fazla bir şey beklemem gerektiğini fark ettim*) ölçekten çıkarılmıştır²². Böylece ölçekteki madde sayısı 31'e inmiştir. Yapılan analizden alt ölçeklerin sıralamasının orijinal ölçekte olduğu gibi olmasa da, yapısının orijinal ölçeğin yapısıyla büyük benzerlik gösterdiği, maddelerin büyük çoğunluğunun (31 maddeden 28'inin) orijinal ölçekte olduğu gibi aynı alt ölçekler altında yer aldığı görülmüştür. Üç madde (3. 4. ve 27. maddeler) orijinal ölçektekinden daha farklı alt ölçeklerde yer almıştır (Tablo 5). "*Güçsüz bırakan bir olgu olarak*

TABLO 3: Menstruasyon tutum ölçeğinin alt ölçeklerin test-tekrar test puanlarının korelasyon analizi sonuçları (n= 53).

Alt Ölçekler	Madde no	r	p
Güçsüz bırakan bir olgu	12	0.273	0.048
Rahatsız edici bir olgu	6	0.686	0.000
Doğal bir olgu	5*	0.411	0.002
Menstruasyonun olacağını fark etme	5*	0.517	0.000
Menstruasyonun etkilerini inkar	7	0.712	0.000

* I. alt ölçekte yer alan 9 no'lu madde aynı zamanda IV. alt ölçekte ve II. alt ölçekte yer alan 18 no'lu madde, aynı zamanda III. alt ölçekte de yer almaktadır. Bu maddeler ölçekte ilk bulunduğu alt ölçekte değerlendirilmeye alınmıştır.

TABLO 4: Menstruasyon tutum ölçeği alt ölçeklerinin madde-toplam puan korelasyonları.

Alt ölçekler	r	p
Güçsüz bırakan bir olgu	0.78	0.000
Rahatsız edici bir olgu	0.62	0.000
Doğal bir olgu	0.44	0.000
Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme	0.54	0.000
Menstruasyonun etkilerini inkar	0.70	0.000

menstruasyon” alt ölçeğinde yer alan 3. ve 4. maddeler, “*menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme*” alt ölçeğinde yer almış olup, orijinal ölçeğe göre en önemli farklılığı oluşturmuştur. Diğer farklılık ise 27. maddenin “*menstruasyonun etkilerini inkar*” alt ölçeği yerine “*Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme*” alt ölçeğinde yer almasıdır. Orijinalinden farklı olarak,

TABLO 5: Menstruasyon tutum ölçeği faktör yapısı ve faktör yükleri.

No	Maddeler	Faktör yükleri
I. Güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon		*Faktör III
5	Aybaşı spordaki performansımı olumsuz etkileyebilir.	0.72
1	Bir kadının spordaki performansı aybaşı dönemlerinden olumsuz etkilenmez.	0.65
8	Aybaşı sırasında bazı aktivitelerden kaçınmak akıllıca bir davranış olur.	0.65
6	Aybaşı sırasında kendimi, diğer zamanlarda olduğu kadar formda hissederim.	0.59
2	Aybaşı sırasında kadınlar, normalde olduğundan daha yorgun olurlar.	0.48
12	Kadınlar aybaşı döneminde iyi performans gösteremeyebilecekleri gerçeğini kabul etmelidir	0.48
7	Aybaşılarımın günlük uğraşlarımı kesintiye uğratmasına izin vermem.	0.45
II. Rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon		*Faktör V
15	Erkekler aybaşı olmadıkları için gerçekten şanslılar.	0.70
16	Umarım bir gün, tüm aybaşı döneminin birkaç dakikada bitmesi mümkün olur.	0.66
13	Aybaşı dönemi, benim katlanmak zorunda olduğum bir durumdur.	0.59
14	Bir şekilde aybaşı dönemlerimden hoşlanıyorum.	0.58
17	Aybaşı olmamın tek iyi yanı, gebe olmadığımı göstermesidir	0.53
III. Doğal bir olgu olarak menstruasyon		*Faktör IV
18	Aybaşı dönemi bedenimle devamlı iletişimde olmamı sağlar.	0.77
20	Aybaşı olmak kadınların kendi vücutlarının daha fazla farkında olmalarını sağlar.	0.75
21	Aybaşı, tüm yaşamda var olan düzenin açık bir örneğidir.	0.61
19	Aybaşı, kadınlığın düzenli aralıklarla onaylanmasıdır.	0.59
22	Her ay tekrarlayan aybaşı kanaması, kadının sağlıklı olduğunun dışarıdan da gözlenebilen bir göstergesidir.	0.58
IV. Menstruasyon öncesi ve sırasında olan değişiklikleri fark etme/sezinleme		*Faktör I
25	Aybaşı döneminde, duygusal durumumda çok belirgin değişiklikler olmaz.	0.69
23	Memelerde hassasiyet, sırt ağrısı, kramplar ya da diğer fiziksel belirtilerden aybaşıma yaklaştığını söyleyebilirim.	0.63
26	Kadınların çoğunun kilosu aybaşından hemen önce ya da aybaşı sırasında artış gösterir.	0.63
3	Aybaşı olduğum zaman arkadaşlarımdan daha fazla ilgi beklerim.	0.56
27	Kadının çevresindekiler, aybaşı sırasında ya da öncesinde, kadındaki olası çabuk değişimlere karşı toleranslı olmalıdır.	0.52
24	Daha önceki duygusal değişiklik tecrübelerimden, aybaşıma başlayacağını tahmin etmeyi öğrendim.	0.44
4	Normalde aybaşı sırasındaki bedensel değişiklikler, diğer zamanlardaki bedensel değişikliklerden daha fazla deşil.	0.42
9	Aybaşı dönemi ve öncesinde, ayın diğer günlerine göre çok daha kolay sinirlenirim.	0.44
V. Menstruasyonun etkilerini inkar		*Faktör II
33	Pek çok kadın aybaşıma küçük bedensel etkilerini abartıyor.	0.73
32	Aybaşı öncesi hissedilen gerginlik ve huzursuzluk, bütünüyle kadının düşüncesinde olan bir şeydir.	0.69
31	Aybaşı olmaya bağlı moral bozukluğundan yakınan kadın, bunu yalnızca mazeret olarak kullanıyordu.	0.67
29	Huzursuzluğunu, yaklaşan aybaşı dönemine bağlayan kadın sinir hastasıdır.	0.63
28	Aybaşı ağrıları, ancak kadın onları önemserse rahatsız edici olur.	0.57
30	Aybaşı dönemimin bedensel etkilerini nadiren fark ederim.	0.40

* Ölçeğin Türkçe uyarlaması çalışmasında yapılan faktör analizinde elde edilen alt ölçeklerin sırasını ifade etmektedir.

hiçbir maddenin birden fazla alt ölçekte yer almadığı saptanmıştır. Orijinal ölçekte 9. madde “*güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon*” ve “*menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme*” alt ölçeklerinde yer alırken, bu çalışmada yalnız “*menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme*” alt ölçekte, 18. madde ise “*rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon*” ve “*doğal bir olgu olarak menstruasyon*” alt ölçeklerinde yer alırken, bu çalışmada yalnız “*doğal bir olgu olarak menstruasyon*” alt ölçekte yer almıştır. Yapılan analizden “*menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme*” alt ölçekte hariç, alt ölçeklerin adlandırılmasında değişikliğe gerek olmadığı görülmüştür. “*Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme*” adlı alt ölçekte eklenen 3. ve 4. maddeler incelendiğinde bunların, menstruasyon sırası ve öncesine ilişkin duygusal gereksinimlerle ilgili olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda bu alt ölçek “*menstruasyon öncesi ve sırasında olan değişiklikleri fark etme/sezinleme*” olarak yeniden adlandırılmıştır. Temel bileşenler analizi ve varimax rotasyon yöntemi ile yapılan analize göre alt ölçeklerin sahip olduğu madde sayılarında da değişiklik meydana gelmiştir. Buna göre “*güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon*” alt ölçeklerinin madde sayısı 12’den 7’ye, “*menstruasyonun etkilerini inkar*” alt ölçeklerinin madde sayısı 7’den 6’ya inmiştir. “*Menstruasyon öncesi ve sırasında olan değişiklikleri fark etme/sezinleme*” faktörünün madde sayısı ise 5’ten 7’ye çıkmıştır. “*Rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon*” ve “*doğal bir olgu olarak menstruasyon*” alt ölçeklerinin madde sayılarında değişiklik olmamıştır. Temel bileşenler analizi ve varimax rotasyon yöntemi kullanılarak yapılan analiz sonucunda elde edilen alt ölçekler ve içerdikleri maddeler Tablo 5’te verilmiştir.

TARTIŞMA

Bir kültürde kullanılan ölçekte başka bir kültürde kullanılabilmesi için, farklılıkların azaltılması ya da en aza indirgenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda dil standardizasyonunun yapılması, farklılıkların azaltılmasında ölçek uygulamasının temelini oluşturur.^{23,25} Ölçeklerin uygulanan dile çevirisi ve tekrar orijinal dile geri çevirisinin yapılması,

kültürlerarası ölçek uygulamalarında en çok önerilen yöntemlerden biridir.²³ Kullanımdaki güçlüklerin aşılması için ise ön uygulama yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada çeviri-geri çeviri ve ön uygulama süreçlerinin tamamı uygulanmıştır. Çeviride yaşanan güçlükler araştırmacılar ve çeviri yapanların karşılıklı tartışması sonucu uygun ifadelerle karar verilmesiyle aşılmıştır. Ölçeğin dil geçerlik ölçütü sağlanmıştır.

İçerik geçerliğinde, ölçek maddelerinin anlaşılır ve uygulanabilir olması için uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman önerilerine göre ölçeğin orijinalinde, tıbbi dile ve İngilizceye uygun olarak kullanılan “*menstruasyon*” kelimesi Türkçeye, kültürümüzde yaygın olarak kullanılan “*aybaşı*” olarak çevrilmiş, bu kelimenin ülkemiz kültürel yapısına uygun olarak kavramsal eşdeğerliği sağlanacağı düşünülmüştür.²⁶ Ölçekte yer alan maddelerde kültüre bütünüyle yabancı, anlaşılmaz ve üzerinde tartışılması ya da ölçekten çıkartılması gereken herhangi bir madde bulunamamıştır. İçerik geçerliği için yapılan analizde uzmanlardan gelen puanların uyumlu olduğu görülmüştür (W: .190, p=.084). Uzmanlar arası görüş birliğinin olması, içerik geçerliğinin sağlandığını ve ölçeğin ölçülmek istenen alanı yansıttığını göstermektedir.^{23,27-29}

Ölçeklerin zamana göre değişmezlik özellikleri ile ilgili ölçmelerde aranan güvenirliliğin belirlenmesinde, aynı ölçme aracı, aradan belli bir süre geçtikten sonra aynı gruba tekrar uygulanır. Her iki uygulamadan elde edilen ölçümler arasındaki ilişkiye bakılarak “devamlılık” ya da “kararlılık” katsayısı elde edilir. Bu katsayı, ölçme aracının bireyde kalıcı özellikleri ne ölçüde ölçtüğünü belirler.²⁸ Bu çalışmada katılımcıların 53’üne test tekrar uygulanmış ve yapılan analizde test-tekrar test korelasyonlarının tamamı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 3). Bu sonuçlar, ölçeğin puan değişmezliği açısından incelenen güvenirliliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.

Güvenirlilik ölçütlerinden biri olan “iç tutarlık”, ölçekteki tüm soru ve maddelerin aynı özelliği ölçtüğü varsayımına dayanır.^{27,30} Likert tipi ölçeklerde iç tutarlığı saptamak üzere madde çözümlenmeleri yapılır ve Cronbach alfa katsayısı elde edilir. Genel

kabul bu katsayının en az 0.70 olmasıdır.³¹ MTÖ'nün tümü için Cronbach alfa değeri 0.79 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Bu sonuç, orijinal ölçeğin iç tutarlık katsayısından düşük olmakla birlikte, MTÖ'nin, "oldukça güvenilir" bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. MTÖ'nin alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayısı "güçsüz bırakan bir olgu olarak menstruasyon", "rahatsız edici bir olgu olarak menstruasyon", "doğal bir olgu olarak menstruasyon" ve "menstruasyonun etkilerini inkar" alt ölçeklerinde 0.60-0.73 arasında olup, güvenilir ya da oldukça güvenilirdir. "Menstruasyonun olacağını önceden fark etme/sezinleme" alt ölçeği ise .42 ile düşük düzeyde tutarlık göstermiştir. Bu çalışmada elde edilen iç tutarlık katsayıları Tang ve ark. (2003)'ün Çin örnekleminde yaptığı çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.¹⁵ Bu benzerlik farklı kültürlerde menstruasyona ilişkin tutumları ölçmede güvenilir bir ölçek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İç tutarlığı belirlemek üzere gerçekleştirilen bir başka analiz ise madde analizleridir. Madde-toplam puan korelasyonu bir maddenin ayırt edicilik indeksini verir; bu da o maddenin geçerliği demektir.^{23,31} Madde-toplam puan korelasyonlarının negatif olmaması ve en az 0.20 olması beklenir.³² MTÖ'nin 33 maddesinden 25'inin madde-toplam puan korelasyonları 0.30 ve üzerinde, üçünün ise 0.20 ve üzerinde olduğu ve istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlılık gösterdiği ($p = .000$) saptanmıştır. Bu sonuç, ölçekte yer alan 33 maddenin birbiri ile tutarlı olduğunu göstermektedir. Literatüre göre madde toplam-puan korelasyonlarının negatif ya da

.20'nin altında olmaması ve düşük düzeyde korelasyon gösteren maddelerin ölçekten çıkarılması önerilmektedir.³⁰ Ancak bir maddeyi ölçekten çıkarmadan önce madde silindiğinde alfa katsayısındaki değişime bakmak gerekir.²³ Bu doğrultuda MTÖ'nde 0.20'nin altında madde-toplam puan korelasyonuna sahip beş maddenin (10., 17., 18., 22. ve 26. maddeler) silinmesinin ölçeğin alfa katsayısında yükselmeye neden olup olmadığı incelenmiş ve alfa katsayısında belirgin bir yükselmeye neden olmadığı saptanmıştır. Güvenirliği değiştirmeyen bu maddelerin ölçeği destekleyen maddeler olduğu ve bu maddelerin ölçekten çıkarılmaması gerektiğine karar verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada MTÖ'nin üniversite öğrencilerinde menstruasyona ilişkin tutumları ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu saptanmıştır. Ayrıca, bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliği yapılan MTÖ'nün, bu konuda kültürümüze daha uygun yeni ölçme araçlarının geliştirilmesine rehberlik edebileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, bundan sonra yapılacak çalışmalar için, MTÖ'nin farklı sosyo-demografik özelliklere ve cinsiyete sahip gruplarda uygulanması ve bu gruplardaki geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi önerilmektedir.

Teşekkür

Araştırmaya katılmayı kabul eden ve soru formlarını eksiksiz dolduran tüm öğrencilere çok teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Murray S. Keeping their secret safe': menstrual etiquette in Australia, 1900-1960. *Hecate* 1998;24:63-80
2. Cumming DC, Cumming CE, Kieren DK. Menstrual mythology and sources of information about menstruation. *Am J Obstet Gynecol* 1991;164(2):472-6.
3. Brooks-Gunn J, Ruble DN. The menstrual attitude questionnaire. *Psychosom Med* 1980; 42:503-12.
4. Roberts T. Female Trouble: The Menstrual Self-Evaluation Scale And Women'S Self-Objectification. *Psychology of Women Quarterly* 2004;28:22-6.
5. İnce N. [premenstrual Syndrome in Adolescence] *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 2001;21: 369-73.
6. Marván M, Cortés-Iniestra S, Gonzáles R. Beliefs about and attitudes toward menstruation among young and middle-aged Mexicans. *Sex Roles* 2005;53:273-9.
7. Woods NF, Dery GK, Most A. Recollections of menarche, current menstrual attitudes, and perimenstrual symptoms. *Psychosom Med* 1982;44:285-93.
8. Karavuş M, Cebeci D, Bakırıcı M, Hayran O. [Premenstruel Syndrome Among University Students]. *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 1997;17:184-90.
9. Mendlinger S, Cwikel J. Learning about menstruation: Knowledge acquisition and cultural diversity. *International Journal of The Diversity* 2006;5:53-62.
10. Schooler D, Ward LM, Merriwether A, Caruthers AS. Cycles of shame: Menstrual shame, body shame and sexual decision-making. *The Journal of Sex Research* 2005;42:324-34.
11. Beausang CC, Razor AG. Young western women's experiences of menarche and menstruation. *Health Care Women Int* 2000;21(6): 517-28.

12. Geller SE, Harlow SD, Bernstein SJ. Differences in menstrual bleeding characteristics, functional status, and attitudes toward menstruation in three groups of women. *J Womens Health Gend Based Med* 1999;8:533-40.
13. Bramwell RS, Biswas EL, Anderson C. Using the menstrual attitude questionnaire with a British and an Indian sample. *Journal of Reproductive and Infant Psychology* 2002;20:161-70.
14. Lu ZJ. The relationship between menstrual attitudes and menstrual symptoms among Taiwanese women. *J Adv Nurs* 2001;33:621-8.
15. Tang CS, Yeung DY, Lee AM. Psychosocial correlates of emotional responses to menarche among Chinese adolescent girls. *J Adolesc Health* 2003;33:193-201.
16. Chandra PS, Chaturvedi SK. Cultural variations in attitudes toward menstruation. *Can J Psychiatry* 1992;37:196-8.
17. Chou YC, Lu ZY, Pu CY, Lan CF. Predictors of female worker attitudes towards menstruation and the provision of help to institutionalized women with intellectual disabilities in Taiwan. *Soc Sci Med* 2008;67:540-5.
18. Aubeeluck A, Maguire M, The menstrual joy questionnaire items alone can positively prime reporting of menstrual attitudes and symptoms. *Psychology of Women Quarterly* 2002; 26:160-2.
19. Arıkan D, Tortumluoğlu G, Özyazıcıoğlu N. Öğrencilere verilen planlı eğitimin menstruasyon hijyen davranışlarına etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2004;1:1-15.
20. Öncel S, Yılmaz M, Ak G. Kız öğrencilerin menstruasyona ilişkin bilgi ve davranışları. *Hemşirelik Forumu Dergisi* 2003;6:24-31.
21. Tortumluoğlu G, Özyazıcıoğlu N, Güğücü Tüfekçi F, Sezgin S. The description of experiences and age at menarche in rural areas in Turkey. *ICUS Nurse Web J* 2005;20:1-8.
22. Vicdan K, Kükner S, Dabakoğlu T, Ergin T, Keleş G, Gökmen O. Adölesanlarda dismenore sıklığı. *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst* 1993;3:218-21.
23. Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Dergisi* 2002;5:3-14.
24. Savaşır I. Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi* 1994;94:27-32.
25. Tezbaşaran AA. Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. İstanbul: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Özyurt Matbaası; 1997. 2. Baskı, 26-8.
26. Türkçe Tıp Dili Kılavuzu, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Türkçe Tıp Dili Kurulu, (Ed: Ali Demirci-Dekan), Kocaeli Üniversitesi Basımevi, Kocaeli: 14 Mart 2007. 2. Basım, Sayfa: 59.
27. Erefe İ. Hemşirelikte Araştırma, İlke, Süreç ve Yöntemleri, Erefe İ, editör. *Veri Toplama Araçlarının Niteliği*. İstanbul: Odak Ofset; 2002. p.169-88.
28. Weeks A, Swerissen H, Belfrage. Issues, challenges and solutions in translating study instruments. *Evaluation Review* 2007;31:153-65.
29. Aksayan S, Gözüm S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber I: Ölçek uyarlama aşamaları ve dil uyarlaması. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2002;4:9-14.
30. Tavşancıl E. Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2002. p.16-61.
31. Özdamar K. Paket Programları ile İstatistiksel Veri Analizi. Eskişehir: Kaan Kitabevi; 1999. 1. Cilt, 2. Baskı.
32. Erkuş A. İstatistik Paket Programlarını Doğru Kullanabiliyor muyuz? *Türk Psikoloji Bülteni* 1999;2:21-34.